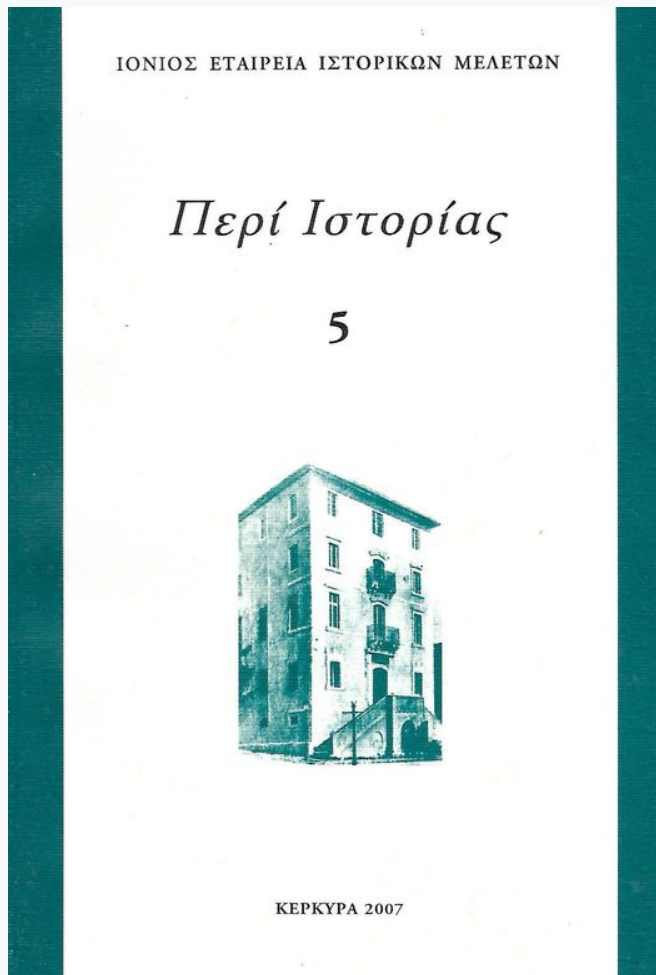

Peri Istorias

Vol 5 (2007)

Η εκπαιδευτική μεταρρύθμιση του 1929 και το ημιγυμνάσιο Λευκίμμης. Λόγοι που οδήγησαν στη μεταρρύθμιση του 1929

Σπύρος Κάντας

doi: [10.12681/p.i.24853](https://doi.org/10.12681/p.i.24853)

To cite this article:

Κάντας Σ. (2020). Η εκπαιδευτική μεταρρύθμιση του 1929 και το ημιγυμνάσιο Λευκίμμης. Λόγοι που οδήγησαν στη μεταρρύθμιση του 1929. *Peri Istorias*, 5, 144–149. <https://doi.org/10.12681/p.i.24853>

Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΗ ΤΟΥ 1929 ΚΑΙ ΤΟ ΗΜΙΓΥΜΝΑΣΙΟ ΛΕΥΚΙΜΜΗΣ. ΛΟΓΟΙ ΠΟΥ ΟΔΗΓΗΣΑΝ ΣΤΗ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΗ ΤΟΥ 1929

Σπύρος Κάντας

Ως μεταρρύθμιση του 1929 νοούνται μια σειρά νόμων που ψηφίστηκαν την περίοδο 1929-1932 από τη Βουλή των Ελλήνων (κυβέρνηση Ελευθερίου Βενιζέλου) και συνακόλουθα οι αλλαγές που επέφεραν αυτοί (όσοι πρόλαβαν να εφαρμοστούν και σε όποιο βαθμό) στο χώρο της Στοιχειώδους και της Μέσης Εκπαίδευσης. Το εκπαιδευτικό σύστημα του διαγράμματος 1 κρίθηκε ότι έπρεπε να αλλάξει επειδή αυτό:

- *δεν ανταποκρίνεται προς τας ανάγκας της κοινωνίας μας, διότι έλειψεν η ενιαία μελέτη των αναγκών της και η ενιαία διοικήσις και κατεύθυνσις της παιδείας.*
- *παρημέλησε την εκπαίδευσιν των μεγάλων λαϊκών μαζών, καταστήσαν την παιδείαν ημών ολιγαρχικήν.*
- *έδωσε μονομερή κατεύθυνσιν εις την παιδείαν, καθαρώς θεωρητικήν, παραμελήσαν την πρακτικήν μόρφωσιν προς βλάβην των πλουτοπαραγωγικών κλάδων.*
- *παρημπόδισε την επίγνωσιν των στοιχείων του νεοελληνικού πολιτισμού προς βλάβην και της πνευματικής και της υλικής του λαού ανυψώσεως.*

Σημαντικότερες αλλαγές στη Στοιχειώδη Εκπαίδευση (νόμος 4397/16.8.1929)

Στο χώρο της στοιχειώδους εκπαίδευσης η μεταρρύθμιση:
ι. καθιέρωσε ως μοναδικό τύπο δημοτικού σχολείου για όλα τα Ελληνόπουλα το εξατάξιο δημοτικό σχολείο, καταργώντας την ανισότητα που δημιουργούσε η ύπαρξη και λειτουργία των γραμματοδιδασκαλείων, των πλήρων και

των κοινών δημοτικών σχολείων.

ii. γενίκευσε την (υποχρεωτική) συνεκπαίδευση αγοριών και κοριτσιών σε όλα τα δημοτικά σχολεία (άρθρο 3).

iii. επεδίωξε την αυτοτέλεια του δημοτικού σχολείου και την αποσύνδεσή του από τα σχολεία μέσης εκπαίδευσης (άρθρο 3.1)

iv. προέβλεψε την ίδρυση

- νυχτερινών σχολείων για την καταπολέμηση του αναλφαβητισμού των Ελλήνων και την υποβοήθηση της γλωσσικής ανάπτυξης των ξενόφωνων (άρθρο 12.1),

- σχολείων για πνευματικώς καθυστερημένα παιδιά (άρθρο 11.1).

- υπαίθριων σχολείων “χάριν των ασθενών παιδών” (άρθρο 11.2)

- νηπιαγωγείων (άρθρα 2 και 3.2).

Σημαντικότερες αλλαγές στη Μέση Εκπαίδευση (νόμος 4373/13.8.1929)

Σύμφωνα με τις διατάξεις του νόμου της μεταρρύθμισης για τη μέση εκπαίδευση:

i. όλα τα Γυμνάσια της χώρας αλλά και τα Πρακτικά Λύκεια γίνονται εξατάξια και σ’ αυτά γίνονται δεκτοί κατόπιν εισιτηρίων εξετάσεων μαθητές που κατέχουν απολυτήριο εξαταξίου δημόσιου ή ιδιωτικού δημοτικού σχολείου (άρθρα 3 και 9).

ii. Γυμνάσιο και Πρακτικό Λύκειο που λειτουργούν στην ίδια πόλη μπορούν να συγχωνεύονται και να δημιουργούν “*σχολή μέσης εκπαιδύσεως*” (άρθρο 13).

iii. Ιδρύονται Γυμνάσια Θηλέων (άρθρο 27.1). Η συνεκπαίδευση αγοριών και κοριτσιών απαγορεύεται (με πολλές εξαιρέσεις).

iv. Από το σχολικό έτος 1929 καταργούνται τα Ελληνικά Σχολεία και τα Ημιγυμνάσια των πόλεων και κωμοπόλεων, στις οποίες λειτουργούσε Γυμνάσιο ή Πρακτικό Λύκειο. Τα σχολεία αυτά (*Ελληνικόν, Ημιγυμνάσιο*) διατηρούνται προσωρινά όπου δεν υπάρχει Γυμνάσιο ή Πρακτικό Λύκειο μετατρέπόμενα σε διτάξια Ημιγυμνάσια και λειτουργούν με το πρόγραμμα των δύο κατωτέρων τάξεων του εξαταξίου Γυμνασίου (άρθρο 20).

Ημιγυμνάσιο: ένα θνησιμαίο, σχεδόν θνησιγενές, σχολείο

Στο σχεδιασμό των εισηγητών της εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης του 1929 το Ημιγυμνάσιο ήταν ένα νόθο σχολείο. Ένα σχολείο που λειτουργούσε ως άσκοπη προέκταση του δημοτικού σχολείου, ένα σχολείο που δεν οδη-

γούσε πουθενά. Ο φόβος του πολιτικού κόστους ήταν ο μόνος πραγματικός λόγος που ανάγκασε τους κυβερνώντες να επινοήσουν αυτό το σχολείο. Οι ίδιοι άλλωστε δήλωναν: “Ο κόσμος ήδη έχει εθισθή να θεωρή το “ελληνικό σχολείο” ως σχολείο διάφορον του δημοτικού και δη ανώτερον αυτού, η δε αφαίρεσίς του άνευ αντικαταστάσεως θα εθεωρήτο ως μία παραγνώρησις των αναγκών και επιθυμιών του”.

Η προσωρινότητα των ημιγυμνασίων θα κρατούσε το πολύ πέντε χρόνια. Η σταδιακή κατάργηση θα γινόταν παράλληλα με την ίδρυση αντίστοιχου αριθμού “κατώτερων επαγγελματικών σχολών”. Στην πραγματικότητα η κυβέρνηση ευελπιστούσε ότι πολλά ημιγυμνάσια θα έπαυαν τη λειτουργία τους λόγω έλλειψης μαθητών. Η κατάργηση αυτών των σχολείων θα συνέβαινε ανώδυνα και ανέξοδα για τους κρατούντες, χωρίς την ίδρυση επαγγελματικών σχολείων. Οι ίδιοι εξάλλου παραδέχονται ότι η ίδρυση τέτοιων σχολείων δεν μπορεί να προχωρήσει με γοργά βήματα λόγω ανεπάρκειας τεχνικών υποδομών (γεωργικές εγκαταστάσεις, βιοτεχνικά εργαστήρια, εργαλεία, υλικά) και έλλειψης εξειδικευμένου διδακτικού προσωπικού.

Η ελπίδα της αυτοκατάργησης των ημιγυμνασίων εδραζόταν στα ίδια τα μέτρα που άλλοτε φανερά και άλλοτε καλυμμένα έπαιρνε η κυβέρνηση, μέτρα που οδηγούσαν στην υποβάθμιση και την απαξίωση του ημιγυμνασίου, ως τύπου σχολείου. Το άρθρο 20 του νόμου 4373/1929 αναφέρει: “Μαθηταί των ημιγυμνασίων τούτων προαγόμενοι ή απολυόμενοι, ίνα εγγραφώσιν εις τάξιν αντίστοιχον του εξαταξίου γυμνασίου ή πρακτικού λυκείου υποβάλλονται εις κατατακτήριον εξέτασιν”. Και αυτό “επειδή ούτε το προσωπικόν αυτού [του Ημιγυμνασίου], ούτε τα εποπτικά της διδασκαλίας μέσα είναι δυνατόν να είναι εφάμιλλα των εν τοις γυμνασίοις, καθοριζόμεν όπως οι εκ τούτων εξερχόμενοι μαθηταί μόνον κατόπιν εξετάσεως να δύνανται να γίνωσι δεκτοί εις σχολάς της Μ. Εκπαιδεύσεως”.

Το Ημιγυμνάσιο Λευκίμμης

Μετά από όσα αναφέρθηκαν παραπάνω το Ημιγυμνάσιο Λευκίμμης αποδεικνύεται εφτάψυχο αφού λειτουργεί χωρίς διακοπή μέχρι και το σχολικό έτος 1939-40.

Σ’ αυτό εγγράφηκαν διακόσιοι τριάντα τρεις μαθητές και το τελείωσαν οι εκατόν εξήντα τέσσερις (ποσοστό 70,39%), από τους οποίους οι εκατόν είκοσι εννέα (ποσοστό 55,36% επί των εγγραφέντων) το τελείωσαν χωρίς να χάσουν χρονιά.

Η συμμετοχή των κοριτσιών στο μαθητικό δυναμικό ήταν μόλις 4%.

Το 80% του μαθητικού δυναμικού προερχόταν από το πεντάχωρο της Λευκίμμης (Μελίκια, Ποτάμι, Άγιοι Θεόδωροι, Αναπλάδες, Ριγγλάδες), το 14% από την υπόλοιπη νότια Κέρκυρα και το 6% προερχόταν από μέρη εκτός νότιας Κέρκυρας.

Κατά τη διάρκεια της ενδεκαετούς λειτουργίας του σχολείου δίδαξαν σ' αυτό δώδεκα καθηγητές (4 θεολογίας, 2 φιλολογίας, 4 μαθηματικών και 2 φυσικών). Συνήθως το διδακτικό προσωπικό απαρτιζόταν από ένα θεολόγο και ένα μαθηματικό ή ένα θεολόγο και ένα φυσικό. Φιλολόγος υπήρχε το 1929-30 και το 1938-39. Από τους παραπάνω δώδεκα καθηγητές οι εννέα χρημάτισαν και διευθυντές του σχολείου (η διάρκεια της θητείας στη θέση αυτή κυμάνθηκε από λίγες ημέρες έως τριάντισι χρόνια).

Παρακάτω σταχυολογούνται ορισμένα στοιχεία από τη δράση και τις δραστηριότητες του σχολείου, όπως προκύπτουν από την έρευνα του αρχείου του Ημιγυμνασίου Λευκίμμης και από μαρτυρίες μαθητών.

1. Οργάνωση και εμπλουτισμός Σχολικής Βιβλιοθήκης. Από το 1931 και μετά το διδακτικό προσωπικό και η Σχολική Εφορεία ασχολούνται συστηματικά με τον εμπλουτισμό της Βιβλιοθήκης. Διατίθενται σημαντικά ποσά για αγορά βιβλίων, αλλά δεν προσδιορίζονται πάντοτε τα βιβλία που αγοράζονται. Απομεινάρια, δυστυχώς, αυτής της Βιβλιοθήκης σώζονται και φυλάσσονται σήμερα στη Βιβλιοθήκη του Λυκείου Λευκίμμης.

2. Εορτές. Εορταζόταν σταθερά και πάντοτε με λαμπρότητα, η Εθνική Εορτή 25ης Μαρτίου. Σταθερά, επίσης, τελούταν κάθε χρόνο το Μάρτιο σε διαφορετική ημερομηνία, συχνότατα πολύ κοντά στην εθνική επέτειο, μνημόσυνο υπέρ των εν πολέμοις πεσόντων. Το 1934 έγιναν εκδηλώσεις για τη συμπλήρωση δέκα χρόνων από την ανακήρυξη της Δημοκρατίας. Οι εκδηλώσεις συνδυάστηκαν με την εθνική επέτειο και τα σχολεία άργησαν επί τριήμερο (24, 25 και 26 Μαρτίου 1934).

3. Ένα αφιέρωμα στο Ρήγα Φεραίο έλαβε χώρα την 12η Ιουνίου 1930 (132η επέτειος του στραγαλισμού του) και ένα άλλο στον Αδαμάντιο Κοραή (6η Απριλίου 1933).

4. Το Φεβρουάριο του 1938 οι σημαίες κυμάτισαν μεσίστιες και τα σχολεία άργησαν επί τρεις ημέρες για το θάνατο του πρίγκιπα Νικολάου.

5. Εκδρομές. Υπάρχουν στοιχεία για τις παρακάτω εκδρομές:

5.1. Εκδρομή στην Κέρκυρα τον Ιανουάριο ή το Φεβρουάριο 1931.

5.2. Εκδρομή στους Παξούς τον Ιούνιο του 1932. Η μετάβαση έγινε με βενζινόπλοιο που ναύλωσε η Σχολική Εφορεία του σχολείου, τα μέλη της οποίας μετέβησαν στο ταξίδι. Η εκδρομή διήρκεσε δύο ημέρες και άφησε άριστες εντυπώσεις στους μαθητές.

5.3. Εκδρομή Ιουνίου 1938. Έγινε με βενζινόπλοιο που πλήρωσε η Σχολική Εφορεία. Δεν κατέστη δυνατόν να προσδιοριστεί ο τόπος.

5.4. Πρωτομαγιά 1940 στον Κάβο. Συνοδεύτηκε από πλούσιο φαγοπότι (η Σχολική Επιτροπή ξόδεψε ένα ποσό για “*ενίσχυσιν απόρων, αγορά αμνού, άρτου, τυρού κ.λ.π.*”).

5.5. Πιθανόν να έγινε εκδρομή στο Αχιλλείο τον Ιούνιο του 1938.

6. Σχολικός κήπος. Ιδρύθηκε τον Οκτώβριο του 1930 και αναπτύσσονταν σ' αυτόν δραστηριότητες μέχρι το τέλος λειτουργίας του σχολείου. Ο *σχολικός κήπος* δεν ήταν μία ιδιαιτερότητα του Ημιγυμνασίου Λευκίμμης. Το στοιχείο αυτό αξιολογείται και καταγράφεται από τη *Στατιστική Υπηρεσία της Ελλάδος*. Το σχολ. έτος 1938-39 ήταν το μόνο σχολείο μέσης εκπαίδευσης των Ιονίων Νήσων που είχε σχολικό κήπο (την ίδια χρονιά το 26,44% των 87 Ημιγυμνασίων και το 34,64% των 179 Γυμνασίων της χώρας διέθεταν σχολικό κήπο).

7. Έρανοι. Το φαινόμενο της παραγγελίας διενέργειας εράνων στα σχολεία παρουσιάζει μεγάλη έξαρση το σχολικό έτος 1929-30 και ιδιαίτερα στο χρονικό διάστημα από 15 Δεκεμβρίου 1929 έως και 25 Μαρτίου 1930. Σ' αυτό το διάστημα των εκατό ημερών παραγγέλθηκαν έντεκα έρανοι. Μετά από την παραπάνω έξαρση το φαινόμενο υποχωρεί. Εμφανίζεται μία φορά το 1931 (υπέρ ΕΕΣ) και μία φορά το 1933 (υπέρ Αντιφθισικής Εταιρείας).

8. Ομάδες Ερυθρού Σταυρού Νεότητας. Μαθητικές ομάδες Ερυθρού Σταυρού Νεότητας ιδρύθηκαν, μία για κάθε τάξη, τον Ιανουάριο του 1930. Έκτοτε το θέμα απουσιάζει. Δεν αναφέρεται, επίσης, κάποια συγκεκριμένη δράση τους.

9. Εθνική Οργάνωσις Νεολαίας (Ε.Ο.Ν.). Πρόκειται για την οργάνωση που ίδρυσε ο Μεταξάς το Νοέμβριο του 1936. Κατά το σχολ. έτος 1939-40 έπαιξε πρωταγωνιστικό ρόλο σε εκτεταμένη δενδροφύτευση που έγινε κατά μήκος των δρόμων των Κοινοτήτων Λευκίμμης και Ριγγλάδων και σε ακάλυπτους χώρους αυτών των Κοινοτήτων. Η Ε.Ο.Ν είχε εντονότερη παρουσία στη Λευκίμμη, όπως προκύπτει από το αρχείο του Αστικού Σχολείου Λευκίμμης που λειτουργούσε από το 1937 παράλληλα με το Ημιγυμνάσιο.

Γενικό σχόλιο

Η μεταρρύθμιση του 1929 είχε βαθύ ταξικό χαρακτήρα. Πρόσφερε ένα δώρο στην ελληνική ύπαιθρο: το εξατάξιο δημοτικό. Αλλά μέχρι εκεί. Τα *κατώτερα επαγγελματικά σχολεία* που θα έδιναν στη συνέχεια κάποια κατάρτιση στους νέους δεν ιδρύθηκαν. Ταυτόχρονα η μη ύπαρξη και λειτουργία σχο-

λείων στην ελληνική ύπαιθρο αποστέρησε ουσιαστικά από τη, μικρή έστω, μερίδα των παιδιών των χωριών και των κωμοπόλεων που επιθυμούσαν γυμνασιακές ή και πανεπιστημιακές σπουδές, τη δυνατότητα πρόσβασης σε αυτές, αφού έπρεπε να μεταναστεύσουν προς τα αστικά κέντρα, σε ηλικία δεκατριών ετών.

Για τη Λευκίμμη η κατάργηση του Ελληνικού και η ίδρυση Ημιγυμνασίου ήταν οπισθοδρόμηση. Τις ανάγκες και την επιθυμία των κατοίκων θα κάλυπτε η ίδρυση Γυμνασίου. Δεν είναι τυχαίο το γεγονός ότι αυτήν ακριβώς τη δεκαετία παρατηρήθηκε μαζική μετανάστευση μαθητών από τη Λευκίμμη προς την πόλη της Κέρκυρας για γυμνασιακές σπουδές.

Παρ' όλα αυτά η λειτουργία του Ημιγυμνασίου και η αντοχή του στο χρόνο κράτησε ανοικτό το δίαυλο της Μέσης Εκπαίδευσης για τη Λευκίμμη και γενικότερα τη νότια Κέρκυρα. Και αυτό ήταν το πιο θετικό στοιχείο μιας μη ευνοϊκής εξέλιξης, καθώς καθόρισε σε μεγάλο βαθμό τις θετικές εξελίξεις που επήλθαν τις επόμενες δεκαετίες στην περιοχή.